

Wstęp

Ujmowana w wielu różnych aspektach problematyka góriska, budząc ostatnio wśród badaczy z różnych krajów, nie tylko alpejskich, lecz także środkowoeuropejskich, wzmożone zainteresowanie, coraz wyraźniej staje się przedmiotem badań interdyscyplinarnych, zbliżających nauki humanistyczne i przyrodnicze. Jednym z ważnych tego przejawów stał się niedawno fakt, iż parlament szwajcarski podjął uchwałę o nadaniu prymarnego znaczenia pracom z tego zakresu (za tę informację serdecznie dziękuję wybitnemu szwajcarskiemu sławiście panu profesorowi Peterowi Brangowi CH). Z kolei we współczesnych badaniach środkowoeuropejskich dotyczących krajobrazu naturalnego i historycznego oraz jego związków z kulturą przestrzeni góriska jest coraz częściej prezentowana jako przestrzeń styku kultur, obszar transgranicznych spotkań i transferów w wymiarze narodowościowym, etnicznym, ekonomicznym, a także przyrodniczym. Ważnym tego przejawem jest pierwszy zeszyt czasopisma „Bohemia” (2014) — periodyku wydawanego przez Collegium Carolinum w Monachium. Został on w znacznej części poświęcony Alpom i Karpatom, postrzeganim w kontekście związanych z nimi zjawisk kulturowych, etnicznych i politycznych, z wyraźnym wskazaniem na kulturotwórczą funkcję tych dwóch ważnych pasm górskich, wyznaczających w pewnym sensie symboliczne granice Europy Środkowej.

Rozwój zintegrowanych badań dotyczących interakcji zachodzących między krajobrazem i przyrodą o charakterze górskim a ludzkim doświadczeniem we wszystkich jego przejawach wiąże się zarówno z bardzo zaawansowanym procesem udostępniania gór szerokim kręgom społecznym oraz intensywną popularyzacją masowej turystyki, sportu i rekreacji, jak i jest reakcją na coraz dotkliwszą i groźniejszą degradację górskich enklaw przyrodniczych i kulturowych, wynikającą z nadmiernej antropopresji i ekonomicznej „agresji”, będącej ubocznym efektem gwałtownego postępu cywilizacyjnego. Współczesna refleksja nad istotą piękna górskiej przyrody i jej znaczenia w życiu społecznym jest zatem syntezą afirmatywnego zachwyty nad pięknem górskiej przyrody, naturalnych pasji poznawczych, ale także troski i lęku przed utratą wspólnego dobra. W związku z tym wszelka współczesna aktywność naukowo-badawcza, publicystyczna i pisarska dotycząca gór, odznaczająca się ważną w tym aspekcie wrażliwością proekologiczną, może stać się cennym wsparciem wysiłków zmierzających do ocalenia i zachowania w jak najwyższym stopniu pierwotnego charakteru górskiego krajobrazu oraz ochrony związanej z nim kultury. Jest to ważny wymóg chwili, gdyż popularność i dostępność bogatej w oferty adresowane do różnych grup społecznych turystyki górskiej z jednej strony uczyniła z gór powszechne i atrakcyjne dobro, z drugiej stała się ich największym wrogiem. We współczesnych zintegrowanych, międzydziedzinowych badaniach skoncentrowanych wokół problematyki górskiej nie przypadkiem zatem tak bardzo akcentowany jest aspekt antropologiczny, odnoszący się do szeroko pojętej relacji „góry i czło-

wiek”. Cieszy w związku z tym, iż problematyka górska zdobywa popularność wśród autorów i naukowców reprezentujących wiele różnych dziedzin, zarówno z zakresu nauk humanistycznych, przyrodniczych, jak i pokrewnych. W tej prowadzonej na wielu płaszczyznach dyskusji równorzędne znaczenie mają ujęcia historyczne i te odnoszące się do zjawisk i realiów współczesnych.

Niniejszy, dziewiąty tom zawiera wybór prac mieszczących się w postulowanej perspektywie badawczej autorów reprezentujących różne pokolenia (od nestorów nauki po debiutantów), dyscypliny i dziedziny nauki (humanistyka, nauki przyrodnicze i medyczne) oraz ośrodki badawcze.

Wrocław, 30 lipca 2015
Ewa Grzęda

Introduction

Mountains — which have recently been attracting a growing interest among scholars from various countries, including Alpine and Central European countries — are increasingly becoming the subject of interdisciplinary research bringing together the humanities and natural sciences. An important manifestation of this phenomenon is the fact that the Swiss parliament has recently decided that studies in the field will be given prime importance (I would like to thank the eminent Swiss Slavic scholar Peter Brang for this information). On the other hand, in contemporary Central European studies of natural and historical landscape and its links with culture the mountains are increasingly portrayed as a space where cultures meet, as a place of cross-border encounters and transfers with national, ethnic, economic and natural dimensions. An important manifestation of this is the first issue of *Bohemia* (2014) — a periodical published by the Collegium Carolinum in Munich. It is devoted largely to the Alps and Carpathians, seen in the context of cultural, ethnic and political phenomena associated with them, with a clear indication of the cultural role of these two important mountain ranges, which in a way mark symbolic boundaries of Central Europe.

The development of integrated research into the interactions between mountain landscape and nature, and human experience in all its manifestations is associated on the one hand with the advanced process of making the mountains accessible to various groups in society and intense popularisation of mass tourism, sport and recreation, and on the other is a reaction to an increasingly serious and severe degradation of natural and cultural enclaves in the mountains, degradation stemming from excessive human pressure and economic “aggression”, a by-product of the rapid progress of civilisation. Modern reflection on the essence of the beauty of mountain nature and its significance to society is thus a synthesis of affirmative delight over the beauty of nature, natural passions for learning as well as concern for and fear of losing a common asset. Therefore, all contemporary research, journalistic and writing activities concerning the mountains and characterised by pro-environmental attitudes can become important sources of support in efforts aiming at saving and preserving the primeval nature of the mountains as well as protecting the culture associated with it. This is an urgent matter, because the popularity and availability of rich mountain tourism offers addressed to various groups in society have made the mountains a common attraction, but at the same time have become their greatest enemy. Thus it is no coincidence that in contemporary interdisciplinary studies of mountain themes scholars focus so much on the anthropological aspect referring to a broadly defined relation between the mountains and people. That is why it is good to see the mountains becoming so popular among authors and scholars representing so many different disciplines — the humanities as well as natural and related sciences. In this

multifaceted discussion of equal importance are historical approaches and those relating to contemporary phenomena and reality.

The present, ninth, volume contains a selection of papers exploring the research perspective in question by authors representing various generations (from doyens to novices), disciplines (humanities, natural and medical sciences) and research centres.

Wrocław, 30 July 2015

Ewa Grzęda